

De Nederlandse overheid en 'oorlogsslachtoffers'

Een korte geschiedenis van de Oorlogsgravenstichting

Voorgeschiedenis

Nederlands Indië 1942-1945 / Politionele Acties, 1946-1949

De definitie van 'oorlogsslachtoffer'

Oorlogsslachtoffer / 'slachtoffer van de oorlog'

Onterecht in OGS-database?

Betrouwbaarheid OGS-database

Conclusie

© Samenstelling Bart FM Droog, 2018

The Post Online / Droog Magazine

versie 17 oktober 2018

Voorgeschiedenis

Reserve luitenant-kolonel Dr. A. van Anrooy, hoofd van de Dienst Identificatie en Berging¹ van het Ministerie van Oorlog, diende in september 1945² een plan in om naar voorbeeld van de Imperial War Graves Commission (IWGC)³ een Nederlandse Oorlogsgravenstichting op te richten, die als doel zou hebben het verzorgen van Nederlandse oorlogsgraven.

De IWGC, later omgedoopt tot Commonwealth War Graves Commission (CWGC), is een intergouvernementele organisatie die de graven van alle Commonwealth-oorlogsslachtoffers – zowel militairen en burgers – uit de Eerste en Tweede Wereldoorlog verzorgt.

Belangrijk hierbij is te weten dat dat het voor de IWGC/CWGC niet uitmaakt of een militair slachtoffer uit beide wereldoorlogen in de strijd gevallen is, of door andere oorzaken – dienstongelukken, levensdelicten, ziektes of andere malheur – om het leven gekomen is. En ook is het van belang te weten dat de CWGC óók zorg draagt voor de graven van burgerslachtoffers – zowel uit de Commonwealth als uit geallieerde landen die op Commonwealth-territorium stierven.

In september 1946 kreeg Van Anrooy van de overheid het groene licht voor de oprichting van de Oorlogsgravenstichting. Maar enkele maanden later, op 24 december 1946, komt Van Anrooy om het leven bij een verkeersongeluk⁴. Toch zetten anderen zijn werkzaamheden voort en zo kon in juni 1947 de stichting officieel worden opgericht.⁵

1 Deze in 1945 opgerichte dienst was en is belast met het opsporen, bergen en identificeren van slachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog. De dienst heet tegenwoordig de Bergings- en Identificatiedienst Koninklijke Landmacht (BIDKL).

<https://www.defensie.nl/onderwerpen/bergings-en-identificatie-oorlogsslachtoffers/de-bergings--en-identificatiedienst>

2 Urn uit Buchenwald bijgezet. Het werk van de Oorlogsgravenstichting. *Twentsch Dagblad Tubantia en de Enschedesche Courant*, Enschede, 15-07-1949.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMSAEN01:000070437:mpeg21:a0012>

3 Sinds 1960 bekend als de Commonwealth War Graves Commission; <https://www.cwgc.org/>

Zie ook: P.C. Van der Graaf. Zestig jaar Oorlogsgravenstichting. *Militaire Spectator*, 10/2006. Blz. 451-461. <https://www.militairespectator.nl/sites/default/files/uitgaven/inhoudsopgave/MS%2010-2006%20Van%20der%20Graaf%20Zestig%20jaar%20Oorlogsgravenstichting.pdf>

4 Eén doode op gladden weg. *Nieuwe Apeldoornsche Courant*, Apeldoorn, 27-12-1946.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMCODA01:000160733:mpeg21:a0009>

5 Volgens de Oorlogsgravenstichting geschiedde de oprichting op 13 september 1946; volgens contemporaine krantenberichten eerst in 1947. Zie: Geschiedenis. Oorlogsgravenstichting. Gezien 02-10-2018.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/geschiedenis>

In 1949 droeg de overheid de zorg voor Nederlandse oorlogsgraven over de Oorlogsgravenstichting. Daarbij (en daarna) bepaalde de minister van Binnenlandse Zaken de statuten van de Oorlogsgravenstichting.

In die statuten staat een definitie van 'oorlogsslachtoffers.' Alleen slachtoffers die aan die definitie voldoen hebben recht op een door de OGS verzorgd graf. Uit financiële overwegingen^{6, 7} zal destijds die definitie heel krap gehouden zijn.

De statuten zijn in de loop der jaren steeds aangepast, de laatste maal in 2013/2014. Maar die aanpassingen hebben nooit betrekking gehad op de oorlogsdoden uit de eerste acht maanden van de Tweede Wereldoorlog (Nederland was immers toen nog neutraal), de Nederlandse doden uit de eerste wereldoorlog (naar schatting zo'n 1500 tot 2500 doden), de bombardements-, beschietingen- en hongerslachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog.

De aanpassingen dienden om de graven van omgekomen Nederlandse militairen en ambtenaren uit de koloniale oorlog in Nederlands-Indië/Indonesië, de Korea-oorlog, de 'kwestie Nieuw Guinea' en de vele 'vredesmissies' onder het beheer van de OGS te brengen.

Deze aanpassingen waren een strategische blunder. Hierdoor werden de slachtoffers van het nazischrikbewind op één lijn gesteld met omgekomen daders van in Indonesië in 1946-1949 gepleegde oorlogsmisdaden. Een blunder die te voorkomen was geweest, als de OGS/de Nederlandse overheid het beleid van de CWGC gevolgd had: beperk het werkterrein tot de (Eerste en) Tweede Wereldoorlog.

6 Herbegravenis oorlogsslachtoffers. *Twentsch Dagblad Tubantia en de Enschedesche Courant*, Enschede, 23-12-1949.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMSAEN01:000058850:mpeg21:a0049>

7 Rijksvergoeding bij begraven van oorlogsslachtoffers. *Het Parool*, Amsterdam, 20-01-1950.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010829231:mpeg21:a0081>

Nederlands Indië 1942-1945 / Politionele Acties, 1946-1949

In de database van de Oorlogsgravenstichting zijn de Indonesische burgerslachtoffers van het Japanse schrikbewind (1942-1945) niet tot nauwelijks te vinden. Terwijl toch tenminste 100.000 van hen als slaaf van de Japanners het leven lieten, en zij destijds ingezetenen van het Koninkrijk der Nederlanden waren.

De woordvoerder van de OGS deelde me hierover mee dat in Nederlands Indië twee verschillende Burgerlijke Stand-administraties waren: een voor de Europeanen, de ander voor de autochtone bevolking. De OGS heeft alleen toegang tot het archief van de Europeanen. Of er ooit pogingen zijn gedaan om toegang te krijgen tot het Indonesische archief? De vraag stellen is deze beantwoorden.

De ruim 6000 Nederlandse militairen die in 1946-1949 opgeofferd werden voor een bij voorbaat verloren strijd, gelden voor de Nederlandse overheid als 'oorlogsslachtoffers'. Hun namen staan vermeld in de database van de Oorlogsgravenstichting. Maar de namen van de omgekomen Indonesiërs – destijds óók Nederlandse onderdanen, vind je bij de OGS niet terug. En hoeveel dat er waren? Schattingen variëren van 25.000 tot 100.000, zo stelde historicus Rémy Limpach in 2016.⁸

Het optreden van het Nederlandse leger kenmerkte zich door structurele oorlogsmisdaden – het platbranden van dorpen, massa-executies, martelingen. Onder de omgekomen Nederlandse militairen bevindt zich een onbekend aantal oorlogsmisdadigers. Toch erkent en herdenkt de Nederlandse overheid ook hen, en niet de burgerslachtoffers onder de Indonesiërs.

De door Nederlandse militairen in Indonesië begane oorlogsmisdaden zijn nooit structureel door de overheid onderzocht. Bij geen enkele Nederlandse militair die in 1946-1949 als 'oorlogsslachtoffer' om het leven kwam vond een postuum antecedenenonderzoek plaats. We weten dus niet hoeveel van oorlogsmisdaden verdachte Nederlandse militairen in officiële Nederlandse oorlogsgraven rusten.

Zulke antecedenenonderzoeken vinden tot op de dag van vandaag wel plaats bij herbegravenissen van in 1940-1945 omgekomen Nederlandse slachtoffers, om te voorkomen dat men per vergissing 'iemand die met de vijand heulde' in een officieel Nederlands oorlogsgraf bijzet.⁹

⁸ Rémy Limpach. *De brandende kampongs van generaal Spoor*. Boom, Amsterdam, 2016.

⁹ Oorlogsgravenstichting neemt zorg over. *Algemeen Handelsblad*, Amsterdam, 24-01-1949.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000087996:mpeg21:a0047>

Hélène Braire, Oorlogsgravenstichting, in telefoongesprek met Bart FM Droog, september 2018.

De definitie van 'oorlogsslachtoffer'

In de statuten van de Oorlogsgravenstichting staat wie erkend kunnen worden als 'oorlogsslachtoffers':

- a.** militairen van de Nederlandse Krijgsmacht, dan wel;
- b.** Nederlandse burgers en onderdanen, dan wel;
- c.** zeelieden, zowel van Nederlandse nationaliteit of Nederlandse onderdaan als van vreemde nationaliteit, die gedurende de Tweede Wereldoorlog in het belang van de geallieerde oorlogvoering hebben dienst gedaan op schepen onder Nederlandse vlag, dan wel;
- d.** in het Koninkrijk der Nederlanden verblijvende vluchtelingen, indien omgekomen.

Oorlogsslachtoffer zijn diegenen, behorende tot de voornoemde categorieën, die na 9 mei 1940, niet de zijde van de vijand kozen, en als direct gevolg van oorlogsomstandigheden (waaronder mede begrepen de in Nederlands-Indië na het einde van de Tweede Wereldoorlog gevolgde gebeurtenissen), zijn omgekomen:

- a.** tijdens de ontplooiing, deelname aan en terugkeer van oorlogshandelingen of gewapend optreden ten dienste van het Koninkrijk der Nederlanden;
- b.** tijdens het metterdaad de vijand bestrijden, dan wel ten gevolge van hun handelingen of houding tegenover de vijand;
- c.** tijdens de door de vijand opgelegde internering of vervolging;
- d.** tijdens de ontplooiing van, deelname aan en terugkeer van vredes-, veiligheids- of ordehandhavingsmissies, in opdracht van, of met instemming van de Nederlandse overheid.

Bron: Statuten der oorlogsgravenstichting, 17 maart 2014.¹⁰

¹⁰ [https://oorlogsgravenstichting.nl/assets/upload/documenten/Statuten%20OGS%202014\(1\).pdf](https://oorlogsgravenstichting.nl/assets/upload/documenten/Statuten%20OGS%202014(1).pdf)

Oorlogsslachtoffer / 'slachtoffer van de oorlog'

Achter elke persoon die opgenomen is in de database van de Oorlogsgravenstichting staat óf 'oorlogsslachtoffer' óf 'slachtoffer van de oorlog'.

Wie de oorlogsslachtoffers zijn is duidelijk: de doden die voldoen aan de door de overheid vastgestelde definitie van 'oorlogsslachtoffer'. Maar dat is, juist door het zwalkend beleid van de Nederlandse overheid, inmiddels een holle term geworden. Immers: een Nederlands ambtenaar die anno 2018 tijdens een 'vredesmissie' in een dronken bui van een trap in een diplomatenhotel in Kabul dendert en overlijdt, geldt als 'oorlogsslachtoffer.' Een Rotterdammer die omkwam bij het bombardement van 14 mei 1940 is daarentegen géén oorlogsslachtoffer.

Zo iemand mag je van de overheid 'slachtoffer van de oorlog' noemen - een inmiddels al even holle term, want diezelfde overheid stelt ook: "Mensen die de oorlog overleefd hebben en hun ervaringen altijd met zich hebben meegedragen omschrijven wij als 'slachtoffer van de oorlog'.¹¹

Dat gaat op voor zo'n 8 miljoen Nederlandse in Europees Nederland, ruim 60 miljoen in het toenmalige Nederlands Indië en ettelijke honderdduizenden in Suriname en de Antillen.

En dat brengt met zich mee dat de database van de OGS in toenemende mate 'vervuild' wordt met namen van personen wier leed niet in verhouding staat met het leed van de nabestaanden van de daadwerkelijk in de Tweede Wereldoorlog omgekomenen. En dit terwijl er nu al een aanzienlijk aantal namen ogenschijnlijk onterecht in die database beland is.

11 Uitleg 'oorlogsslachtoffer'/'slachtoffer van de oorlog'. Oorlogsgravenstichting, [Gezien 03-10-2018].
<https://oorlogsgravenstichting.nl/oorlogsslachtoffer>

Onterecht in OGS-database?

Wie anno 2018 de database van de OGS onderzoekt komt keer op keer namen tegen van mensen waarvan elk verband met de Tweede Wereldoorlog of latere oorlogen een raadsel is.

Onder andere Belgen, die in Eerste Wereldoorlog geïnterneerd waren in Nederland en hier omkwamen, 352 man. Navraag bij de OGS leerde dat zij opgenomen staan wegens een bepaling in de Conventie van Genève, over internationale oorlogsgravenzorgverpleging.

Begrijpelijk, maar wat let de OGS hen in een aparte database te zetten? Dat maakt deze groep overzichtelijk, makkelijk te vinden én makkelijk te controleren op eventuele fouten in de registratie. Zoals bij René Louis Joseph Vandercam. Volgens de OGS was hij Belgisch militair oorlogsslachtoffer van onbekende leeftijd, overleden op 22 januari 1914 te Rotterdam¹² – ruim acht maanden vóór het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.

Terug naar de mysterieuze Nederlandse doden in de OGS-database:
[stand 3 oktober 2018]

[?-1] **Alex Vol.** 'Slachtoffer van de oorlog'. Leeftijd onbekend.

Overleden op 25 mei 1939 ergens in Nederlands Indië.

Elke connectie met welke oorlog dan ook ontbreekt.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/162372/alex-vol>

[?-2] **Thomas Joseph Adelaar.** 'Slachtoffer van de oorlog'. 35 jaar.

Utrecht, 20 maart 1904 – Rijnsburg 11 september 1939.

Geen erkend oorlogsslachtoffer, wél begraven onder officiële OGS steen (Erehof, r.k. Begraafplaats St. Barbara, Utrecht).

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/1184/thomas-joseph-adelaar>

[?-3] **Frida van Pieterse.** 'Slachtoffer van de oorlog'. 1 jaar.

Tjimahi (Ned. Indië), 6 juli 1938 – Tjimahi, 7 oktober 1939.

Elke connectie met welke oorlog dan ook ontbreekt. Ligt wel begraven onder overheidskruis.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/117898/frida-van-pieterse>

[?-4] **Johann Bremer.** 'Slachtoffer van de oorlog'. 76 jaar.

Geboorteplaats onbekend, 1863 – Düsseldorf (D), 2 januari 1940.

Elke connectie met welke oorlog dan ook ontbreekt.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/20152/johann-bremer>

¹² René Louis Joseph Vandercam. Oorlogsgravenstichting-database. Gezien 03-10-2018.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/225311/rene-louis-joseph-vandercam>

[?-5] **Johannes Christiaan Sip**. 'Slachtoffer van de oorlog'. 50 jaar.

Kesteren, 26 januari 1889 – Medan (Ned. Indië), 4 januari 1940.

Elke connectie met welke oorlog dan ook ontbreekt.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/140761/johannes-christiaan-sip>

[?-6] **Johannes Kers**. 'Slachtoffer van de oorlog'. 65 jaar.

Baarn, 19 maart 1874 – Solingen (D), 8 januari 1940.

Elke connectie met welke oorlog dan ook ontbreekt.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/76952/johannes-kers>

[?-7] **Leonard Dersjant**. 'Slachtoffer van de oorlog'. 62 jaar.

Batavia (Ned. Indië), 23 april 1877 – Bandoeng, 24 januari 1940.

Hij was gepensioneerd KNIL-kolonel, onderscheiden met de Militaire Willemsorde 4e klasse. Die onderscheiding wijst erop dat hij in de Atjeh-oorlogen gevochten heeft. Gezien z'n rang zal hij medeverantwoordelijk geweest zijn voor oorlogsmisdaden in die oorlogen. Dat, en het ontbreken van elk verband met de Tweede Wereldoorlog maakt het nogal vreemd dat hij wordt opgevoerd als 'slachtoffer van de [Tweede Wereld]oorlog.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/33569/leonard-dersjant>

[?-8] **Friedrich Hompesch**. 'Slachtoffer van de oorlog'. 40 jaar.

Geboorteplaats onbekend, 17 maart 1899 – Düsseldorf, 3 maart 1940.

Elke connectie met welke oorlog dan ook ontbreekt.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/65565/friedrich-hompesch>

[?-9] **Joannes Cornelis van de Ven**. 'Slachtoffer van de oorlog'. 58 jaar.

Gestel, 12 april 1881 te Gestel – Spelle (Lingen, D), 30 maart 1940.

Elke connectie met welke oorlog dan ook ontbreekt.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/158735/joannes-cornelis-van-de-ven>

[?-10] **Berend Meems**. 'Slachtoffer van de oorlog'. 59 jaar.

Onstwedde, 23 april 1880 – Wildeshausen (D), 17 april 1940.

Elke connectie met welke oorlog dan ook ontbreekt.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/100816/berend-meems>

[?-11] **Ferdinand Eduard van Amstel**. 'Slachtoffer van de oorlog'. 59 jaar.

Tulangan (Ned. Indië), 8 november 1882 – Tjimahi, 20 april 1940

Was gepensioneerd sergeant-majoor KNIL. Mogelijk veteraan van de Atjeh-oorlogen. Géén enkel verband met de Tweede Wereldoorlog.

[?-12] **Shu Shan Mai**. 'Slachtoffer van de oorlog'. 35 jaar.

Kiangsu (China), 23 juni 1904 – Lüderitz (Zuid-West-Afrika (Namibië), 28 april 1940.

Hij was stoker op een Nederlands schip. Maar elke connectie met welke oorlog dan ook ontbreekt. Van 1 september 1939 – 9 mei 1940 kwam geen enkel Nederlands koopvaardijchip buiten de Europese wateren/ het noordoostelijke deel van de Atlantische Oceaan door oorlogsomstandigheden in gevaar.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/139646/shu-shan-mai>

[?-13] **Bernardus Teuben**. 'Slachtoffer van de oorlog'. 50 jaar.

Arnhem, 29 mei 1889 – Soerabaja, 2 mei 1940.

Hij was gepensioneerd KNIL-AOO. [aspirant-onderofficier?]. Géén enkel verband met de Tweede Wereldoorlog.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/153138/bernardus-teuben>

[?-14] **Maurits van Straten**. 'Oorlogsslachtoffer'. 20 jaar.

Amsterdam, 24 maart 1920 – Amsterdam, 2 mei 1940.

Begraven op Ned. Isr. Begraafplaats te Diemen. Omgekomen 'door een droevig ongeval' (bron rouwadvertentie, *Utrechts Volksblad*, 06-05-1940).

Gezien zijn leeftijd was hij *mogelijk* dienstplichtig militair. De tekst in de rouwadvertentie sluit zelfdoding niet uit. Volgens de statuten van de OGS kan hij echter geen 'oorlogsslachtoffer' zijn, want gestorven vóór 10 mei 1940. Toch noemt de OGS hem 'oorlogsslachtoffer'. Navraag naar het waarom leverde geen antwoord op.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/149532/maurits-van-straten>

[?-15] **Cornelis Heimans**. 'Oorlogsslachtoffer'. 19 jaar.

Den Haag, 1 augustus 1920 – Bahia Blanca (Argentinië), 7 mei 1940.

Hij was leerling-machinist op een Nederlands koopvaardijchip. Maar elke connectie met welke oorlog dan ook ontbreekt. Van 1 september 1939 – 9 mei 1940 kwam geen enkel Nederlands koopvaardijchip buiten de Europese wateren/ het noordoostelijke deel van de Atlantische Oceaan door oorlogsomstandigheden in gevaar. Volgens de statuten van de OGS kan hij zelfs geen 'oorlogsslachtoffer' zijn, want gestorven vóór 10 mei 1940.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/60980/cornelis-heimans>

[?-16] **Adrianus David Cherieux**. 'Oorlogsslachtoffer'. 65 jaar.

Leiden, 16 maart 1875 – Mombassa (Kenya), 9 mei 1940.

Hij was arts aan boord van een Nederlands koopvaardijchip. Maar elke connectie met welke oorlog dan ook ontbreekt. Van 1 september 1939 – 9 mei 1940 kwam geen enkel Nederlands koopvaardijchip buiten de Europese wateren/ het noordoostelijke deel van de Atlantische Oceaan door oorlogsomstandigheden in gevaar. Volgens de statuten van de OGS kan hij zelfs geen 'oorlogsslachtoffer' zijn, want gestorven vóór 10 mei 1940. Toch wordt hij 'door de OGS 'oorlogsslachtoffer' genoemd en liggen zijn stoffelijke restanten op het Nationaal Ereveld Loenen onder een officiële steen.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/25200/adrianus-david-cherieux>

[?-17] **Rudolf Gerhardus Beunk**. 'Slachtoffer van de oorlog'. 64 jaar.

Ambt Doetinchem, 1 augustus 1875 – Gelsenkirchen (D), 9 mei 1940.

Hij was mijnwerker; elke connectie met welke oorlog dan ook ontbreekt.

<https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/11509/rudolf-gerhardus-beunk>

Dit lijstje namen kwam tot stand als bijvangst bij het onderzoek naar Nederlandse oorlogsslachtoffers uit de periode 1 september 1939 – 9 mei 1940.

In dit onderzoek werd deze definitie aangehouden: oorlogsslachtoffers zijn mensen die ten gevolge van de oorlogsomstandigheden direct of indirect het leven verloren.

Betrouwbaarheid OGS-database

De database van de Oorlogsgravenstichting bevat uit de onderzochte periode 63 namen. Als bij 17 (oftewel 26,9%) grote vraagtekens gezet kunnen worden, dan rijst natuurlijk de vraag: hoe betrouwbaar is de database van de OGS voor de periode 10 mei 1940 – 15 augustus 1945?

Die vraag wordt des te urgenter als de bij dit onderzoek getraceerde Nederlandse oorlogsslachtoffers uit de periode 1 september 1939 – 9 mei 1940 vergeleken worden met de namen op de OGS-database.

Wij traceerden voor deze periode 431 door oorlogsomstandigheden omgekomen Nederlanders. De OGS-database noemt maar 46 van hen. Oftewel: bijna 90% van de slachtoffers uit deze periode ontbreekt.

Conclusie

De Oorlogsgravenstichting heeft dringend meer geld nodig om de database op te schonen en bij te werken. En de politiek zou zich moeten beramen over een herdefiniëring van de term 'oorlogsslachtoffer'. De huidige definitie ontkent het bestaan van te veel echte slachtoffers, van uit de Tachtigjarige Oorlog tot aan de MH-17 ramp.